

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปรากฏการณ์วิทยา (phenomenological research) เพื่อบรรยายถึงประสบการณ์การปฏิบัติบทบาทพยาบาลในการให้บริการระดับปฐมภูมิในโรงพยาบาลชุมชน

พื้นที่ศึกษา

ผู้วิจัยได้เลือกทำการศึกษาในโรงพยาบาลชุมชน ขนาด 90 เตียง 1 โรงพยาบาล และโรงพยาบาลชุมชน ขนาด 30 เตียง 2 โรงพยาบาล ในเขตจังหวัดพัทลุง เนื่องจากต้องการให้ได้ความเป็นตัวแทนของโรงพยาบาลชุมชนที่จะนำมาศึกษา และจากการศึกษา ที่พบว่า โรงพยาบาลชุมชน ขนาด 90 เตียง มีความพร้อมในการจัดบริการในหลายลักษณะ เช่น มีผู้ให้บริการที่มากกว่าทั้งแพทย์และพยาบาล และขนาดโรงพยาบาลที่ใหญ่ขึ้นมีแนวโน้มเน้นการจัดบริการที่เป็นเฉพาะทางมากขึ้น (สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข, 2542) ส่วนการจัดบริการในโรงพยาบาลชุมชนที่มีขนาดเล็ก มีผู้ให้บริการกลุ่มใหญ่เป็นพยาบาล มีจำนวนผู้ให้บริการอื่นน้อยโดยเฉพาะแพทย์ (อำพล จินดาวัฒนะ และคณะ, 2542) ซึ่งสิ่งเหล่านี้อาจส่งผลให้พยาบาลมีการปฏิบัติบทบาทที่แตกต่างกัน และปฏิบัติบทบาทได้มากน้อยไม่เท่ากัน ในแต่ละบทบาท รวมทั้งโรงพยาบาลชุมชนขนาด 30 เตียง ที่ใช้ในการศึกษานี้ ยังมีการจัดบริการระดับปฐมภูมิในโรงพยาบาลที่แตกต่างกัน โดยที่หนึ่งโรงพยาบาล มีการจัดบริการระดับปฐมภูมิในโรงพยาบาลตามแนวคิดเดิมของกระทรวงสาธารณสุข และอีกหนึ่งโรงพยาบาลได้นำเอาแนวคิดการจัดบริการระดับปฐมภูมิของโครงการปฏิรูประบบบริการสาธารณสุขมาดำเนินการจัดบริการในโรงพยาบาลร่วมด้วย

ผู้ให้ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบมีมิติ (dimensional sampling technique) เพื่อให้ได้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เป็นตัวแทนของพยาบาลวิชาชีพ ที่ปฏิบัติงานในการให้บริการระดับปฐมภูมิในโรงพยาบาลชุมชนพื้นที่ศึกษา คือ เป็นพยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานอยู่ในกลุ่มงานการพยาบาล จำนวน 12 คน หน่วยส่งเสริมสุขภาพ จำนวน 3 คน และกลุ่มงานเวชปฏิบัติครอบครัว จำนวน 2 คน จำแนกตามประสบการณ์การปฏิบัติงานให้บริการระดับปฐมภูมิในโรงพยาบาลชุมชน และการได้รับการอบรมเกี่ยวกับการให้บริการระดับปฐมภูมิตามแนวคิดของโครงการปฏิรูประบบบริการสาธารณสุข ดังตาราง 2

ตาราง 2 การเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบมีมิติ

ประเภทการให้บริการ บริการปฐมภูมิ ในโรงพยาบาลชุมชน	โรงพยาบาล 90 เตียง						โรงพยาบาล 30 เตียง						
	กลุ่มงานการพยาบาล			หน่วยส่งเสริมสุขภาพ			จัดการระดับปฐมภูมิแบบใหม่			จัดการระดับปฐมภูมิแบบเดิม			
	ไม่อบรม		อบรม	ไม่อบรม		อบรม	ไม่อบรม		อบรม	ไม่อบรม		อบรม	
	อบรม	ไม่อบรม	อบรม	ไม่อบรม	อบรม	ไม่อบรม	อบรม	ไม่อบรม	อบรม	ไม่อบรม	อบรม	ไม่อบรม	
ประสบการณ์มาก	2	1	1	1	1	-	1	1	1	-	2	-	-
ประสบการณ์น้อย	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-
รวม	รวม 17 คน												

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แนวคำถามในการสัมภาษณ์ แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 แบบบันทึกข้อมูลทั่วไป จำนวน 8 ข้อ ประกอบด้วย เพศ อายุ ศาสนา สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ประสบการณ์การปฏิบัติงานให้บริการในโรงพยาบาลชุมชน ตำแหน่งที่ปฏิบัติงานอยู่ในปัจจุบัน ประสบการณ์การศึกษาอบรมเพิ่มเติมเกี่ยวกับการให้บริการระดับปฐมภูมิ

ส่วนที่ 2 แนวคำถามเกี่ยวกับประสบการณ์การปฏิบัติบทบาทพยาบาลในการให้บริการระดับปฐมภูมิในโรงพยาบาลชุมชน จำนวน 4 ข้อ ซึ่งครอบคลุมคำถามย่อยเกี่ยวกับการให้ความหมายการปฏิบัติบทบาทพยาบาลในการให้บริการระดับปฐมภูมิ การจัดบริการระดับปฐมภูมิในโรงพยาบาลชุมชน บทบาทพยาบาลที่ปฏิบัติในการให้บริการระดับปฐมภูมิในโรงพยาบาลชุมชน รวมทั้งปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติบทบาท และวิธีการในการแก้ไขปัญหาตามประสบการณ์ของพยาบาล

เครื่องมือช่วย เพื่อให้ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และการสังเกตมีความสมบูรณ์ ไม่ตกหล่น ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือช่วยในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. เทปบันทึกเสียง พร้อมถ่านวิทยุสำหรับบันทึกเสียง
2. เทปเปล่าสำหรับบันทึกข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล
3. สมุดบันทึกและดินสอสำหรับการจดบันทึก เพื่อจดบรรยากาศของการสัมภาษณ์
4. กล้องถ่ายรูป

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ ผู้วิจัยทำการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่องการปฏิบัติบทบาทพยาบาลในการให้บริการระดับปฐมภูมิในโรงพยาบาลชุมชน แล้วนำมาสร้างเป็นแนวคำถามเพื่อการสัมภาษณ์เจาะลึก หลังจากนั้นจึงส่งแนวคำถามเหล่านี้ไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) ปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ จากนั้นจึงนำไปทดสอบ (try out) กับกลุ่มพยาบาลในโรงพยาบาลชุมชนที่มีลักษณะใกล้เคียง จำนวน 4 ราย นำแนวคำถามมาปรับปรุงใหม่ให้เกิดความสมบูรณ์

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ก่อนที่จะนำเครื่องมือไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือวิจัยไปทำการศึกษา นำร่องเก็บข้อมูล และให้ได้รับการตรวจสอบคุณภาพความถูกต้องในเนื้อหาและระเบียบวิธีการวิจัย โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน ให้ผู้ทรงคุณวุฒิได้ช่วยตรวจสอบแก้ไข ให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ จากนั้นผู้วิจัยได้นำเครื่องมือดังกล่าวมาแก้ไข

ปรับปรุงตามข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ ก่อนที่จะนำไปเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิประกอบด้วย

1. แพทย์ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริการระดับปฐมภูมิ 2 ท่าน
2. อาจารย์พยาบาลผู้เชี่ยวชาญด้านการพยาบาลและการวิจัยเชิงคุณภาพ 2 ท่าน
3. อาจารย์พยาบาลผู้เชี่ยวชาญด้านการบริการระดับปฐมภูมิ 1 ท่าน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้วิธีการวิจัยชนิดปรากฏการณ์วิทยา เพื่อที่จะศึกษาประสบการณ์การปฏิบัติบทบาทพยาบาลในการให้บริการระดับปฐมภูมิในโรงพยาบาลชุมชน ตัวผู้วิจัยเองจะเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการวิจัยเชิงคุณภาพ ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการ ดังต่อไปนี้

1. การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview)
2. การสังเกต (observation) แบบ ไม่มีส่วนร่วม
3. การบันทึกภาคสนาม (field note)

วิธีการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ

1. ก่อนการเก็บรวบรวมข้อมูล ขั้นตอนนี้ได้เริ่มดำเนินการก่อนที่จะมีการเก็บรวบรวมข้อมูลจริงในภาคสนาม โดยมีการเตรียมการ ดังนี้

- 1.1 ผู้วิจัยเตรียมเนื้อหาความรู้ในเรื่อง “ประสบการณ์การปฏิบัติบทบาทพยาบาลในการให้บริการระดับปฐมภูมิในโรงพยาบาลชุมชน” เพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดคำถามเพื่อการสัมภาษณ์และการสังเกตที่ครอบคลุม

- 1.2 เตรียมความรู้ในเรื่องปรัชญาและวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ และวิธีการวิจัยชนิดปรากฏการณ์วิทยา โดยทำการศึกษาปรัชญา เป้าหมาย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล จรรยาบรรณของนักวิจัย เพื่อจะได้เข้าใจระเบียบวิธีการวิจัยอย่างลึกซึ้งมากขึ้น

- 1.3 เตรียมตัวด้านเทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยใช้การศึกษาจากหนังสือ และจากการที่เคยมีประสบการณ์การฝึกปฏิบัติการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ที่ใช้วิธีการวิจัยชนิดปรากฏการณ์วิทยา และมีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เจาะลึกร่วมกับการสังเกต การจดบันทึกภาคสนาม และการวิเคราะห์ข้อมูล ในขณะศึกษาวิชาการวิจัยและการออกแบบ 2 ตลอดจนจากการที่ได้ทำการศึกษา นำร่อง ศึกษาที่พยาบาลในโรงพยาบาลชุมชน จำนวน 4 ราย โดยวิธีการสัมภาษณ์เจาะลึก การสังเกตอย่างไม่มีส่วนร่วม การจดบันทึกภาคสนาม และการฝึกการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษาเป็นผู้ให้คำแนะนำ และให้ข้อเสนอแนะ

1.4 เตรียมความรู้เกี่ยวกับโรงพยาบาลชุมชนพื้นที่ศึกษา ผู้วิจัยได้เดินทางไปยังโรงพยาบาลชุมชนพื้นที่ศึกษาหลายครั้งก่อนการเก็บรวบรวมข้อมูลจริงกับพยาบาลผู้ให้ข้อมูลเพื่อศึกษาเกี่ยวกับบริบท และลักษณะการจัดบริการระดับปฐมภูมิของโรงพยาบาลชุมชนพื้นที่ศึกษา และเพื่อการสร้างสัมพันธภาพกับเจ้าหน้าที่ในโรงพยาบาล

2. เก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 ผู้วิจัยเสนอหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อทำการวิจัยต่อผู้อำนวยการโรงพยาบาลที่เป็นแหล่งข้อมูล แนะนำตัวต่อผู้อำนวยการโรงพยาบาล หัวหน้ากลุ่มงานการพยาบาล และหัวหน้าหน่วยส่งเสริมสุขภาพ บอกเหตุผลของการทำวิจัยครั้งนี้ ให้สิทธิในการตัดสินใจว่าจะยอมให้ทำวิจัยหรือไม่ บอกถึงสาเหตุการเลือกทำพื้นที่นี้และบอกถึงผลที่จะได้รับ

2.2 เลือกผู้ให้ข้อมูลตามคุณสมบัติที่ได้กำหนดไว้จากรายชื่อพยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาล จากการให้คำแนะนำของหัวหน้าฝ่ายการพยาบาล และหัวหน้าฝ่ายส่งเสริมสุขภาพ

2.3 สร้างสัมพันธภาพ (rapport) กับผู้ให้ข้อมูล โดยใช้วิธีการแบบธรรมชาติ และไม่เป็นทางการ โดยขอข้อมูลเกี่ยวกับตัวผู้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมจากบุคคลที่ผู้วิจัยรู้จัก และสนิทสนมในโรงพยาบาล ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเพื่อน พยาบาลรุ่นพี่ และพยาบาลรุ่นน้อง ที่เคยศึกษาในสถาบันเดียวกันในขณะศึกษาพยาบาล และให้เป็นผู้พาไปพบกับผู้ให้ข้อมูล เพื่อให้ง่ายต่อการสร้างสัมพันธภาพ ให้เกิดความสนิทสนม และความไว้วางใจ ผู้วิจัยบอกวัตถุประสงค์และวิธีการศึกษาการพิทักษ์สิทธิของผู้ให้ข้อมูล พร้อมทั้งขอความร่วมมือในการเข้าร่วมการวิจัยด้วยการยินยอมทางวาจา ในการสร้างสัมพันธภาพเพื่อการทำวิจัยครั้งนี้ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลส่วนหนึ่งมีความสนิทสนมกับผู้วิจัยมาก่อน โดยเฉพาะพยาบาลผู้ให้ข้อมูลในโรงพยาบาลกนทรา เนื่องจากในขณะที่ผู้วิจัยปฏิบัติงานเป็นพยาบาลประจำการในโรงพยาบาลทั่วไป ผู้วิจัยได้เดินทางไปหาเพื่อนที่โรงพยาบาลกนทร่าบ่อยครั้ง ทำให้รู้จักและสนิทสนมกับพยาบาลคนอื่นๆในโรงพยาบาลด้วย ส่วนกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในโรงพยาบาลเขาชัยสน และโรงพยาบาลควนขนุน ผู้วิจัยใช้การสร้างสัมพันธภาพโดยการเดินทางไปในโรงพยาบาลเพื่อพูดคุยกับกลุ่มพยาบาลอยู่เรื่อยๆ แม้บางครั้งจะไม่ใช้การนัดสัมภาษณ์ รวมทั้งการพูดคุยสร้างสัมพันธภาพอย่างไม่เป็นทางการกับเจ้าหน้าที่อื่นๆ ที่เป็นผู้ร่วมงานเพื่อการตรวจสอบข้อมูล

2.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้เทคนิคและวิธีการดังกล่าวข้างต้น ต่อไปนี้

2.4.1 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) โดยใช้แนวคำถามที่เตรียมไว้และคำถามเจาะลึกที่นอกเหนือจากนี้ เพื่อให้ได้คำตอบในบทบาทของพยาบาลในการให้บริการระดับปฐมภูมิในโรงพยาบาลชุมชน โดยลักษณะการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยพยายามที่จะไม่ให้เกิด

การรบกวนต่อการปฏิบัติงานและความเป็นส่วนตัวของพยาบาล ผู้วิจัยมีการนัดผู้ให้ข้อมูลก่อนการสัมภาษณ์ทุกครั้ง โดยให้สิทธิผู้ให้ข้อมูลในการเป็นผู้กำหนดวัน เวลา และสถานที่ในการสัมภาษณ์ตามความสะดวกของพยาบาล การสัมภาษณ์ทุกครั้งเกิดในบริเวณโรงพยาบาล หากผู้ให้ข้อมูลปฏิบัติงานในเวลาราชการ การสัมภาษณ์มักเกิดที่หน่วยบริการที่ผู้ให้ข้อมูลปฏิบัติงานอยู่ ในช่วงเวลาบ่ายที่มีผู้มารับบริการน้อย หากผู้ให้ข้อมูลว่างเว้นจากการปฏิบัติงานมักจะนัดให้สัมภาษณ์ที่บ้านพัก ในช่วงเวลาเช้า บางครั้งผู้วิจัยก็เข้าไปสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลในช่วงเวรบ่าย ซึ่งแม้ว่าผู้ให้ข้อมูลต้องมีการปฏิบัติงานด้วย แต่ผู้ให้ข้อมูล กล่าวว่า มีผู้มารับบริการน้อยสามารถให้สัมภาษณ์ได้ การเลือกสถานที่ในการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยขอความร่วมมือผู้ให้ข้อมูลในการเลือกสถานที่ที่ค่อนข้างสงบ เพื่อความเป็นสมาธิ และไม่ให้เกิดการรบกวนต่อการบันทึกเทป

ลักษณะการสัมภาษณ์ มีการประยุกต์ให้เข้ากับลักษณะส่วนตัว สภาพอารมณ์และความรู้สึกของผู้ให้ข้อมูลในขณะนั้น โดยการสังเกตของผู้วิจัย แต่ส่วนใหญ่เริ่มต้นโดยการพูดเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป ชีวิตประจำวัน เรื่องทั่วไปเกี่ยวกับพยาบาล เนื่องจากผู้วิจัยถูกรับรู้ในฐานะที่เป็นพยาบาลคนหนึ่งเช่นกัน คำเนิการสนทนาแบบไม่เป็นทางการ ก่อนเข้าสู่คำถามเจาะลึก โดยสัมภาษณ์ตามแนวคำถามที่กำหนดไว้ การสัมภาษณ์ส่วนใหญ่ใช้เวลาครั้งละ 1 ชั่วโมง 30 นาที ถึง 2 ชั่วโมง และขึ้นกับสถานการณ์ของผู้ให้ข้อมูลแต่ละราย ซึ่งผู้ให้ข้อมูลบางรายมีการให้ข้อมูลเป็นเวลา 3 ชั่วโมง ถึง 4 ชั่วโมง หลังสิ้นสุดการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยมีการบอกให้ผู้ให้ข้อมูลทราบว่าจะขอนัดสัมภาษณ์ซ้ำ หากข้อมูลยังขาดความครอบคลุมในประเด็นที่ศึกษา หลังการถอดเทปและได้ทบทวนในรายละเอียดที่ได้จากการสัมภาษณ์และการสังเกต และใช้การโทรศัพท์นัดขอสัมภาษณ์ในครั้งต่อไป ซึ่งแล้วแต่ความสะดวกของพยาบาล

2.4.2 การสังเกต (observation) ใช้วิธีการสังเกตที่เกิดขึ้นพร้อมกันในขณะที่สัมภาษณ์ หรือการสังเกตโดยตรง โดยการสังเกตพฤติกรรม การปฏิบัติ ตลอดจนสิ่งแวดล้อมบรรยากาศที่เกี่ยวข้อง การสังเกต เช่น การสังเกตการปฏิบัติงานของพยาบาลที่หน่วยผู้ป่วยนอก หน่วยผู้ป่วยอุบัติเหตุและฉุกเฉินของทั้ง 3 โรงพยาบาล ในขณะที่ว่างจากการสัมภาษณ์ การสังเกตการปฏิบัติงานของพยาบาลในหน่วยส่งเสริมสุขภาพ กลุ่มงานเวชปฏิบัติครอบครัว ในขณะที่พูดคุยกับผู้ให้บริการคนอื่นๆ การสังเกตพร้อมกับสอบถามในสิ่งที่พยาบาลปฏิบัติ การสังเกตการให้บริการของพยาบาลที่คลินิกในชุมชน และการสังเกตการให้บริการเยี่ยมบ้านของพยาบาล โดยในการออกไปในชุมชน ผู้วิจัยอยู่ในบทบาทการเป็นนักวิจัย และได้ขออนุญาตพยาบาลผู้ให้ข้อมูลเพื่อร่วมออกไปศึกษาในพื้นที่ศึกษา ซึ่งพยาบาลผู้ให้ข้อมูลมีความยินดี ผู้วิจัยจึงได้สังเกตการปฏิบัติบทบาทในการให้บริการเยี่ยมบ้านของพยาบาลอย่างไม่มีส่วนร่วม

2.4.3 การบันทึกภาคสนาม (field note) ใช้วิธีการบันทึกเสียง และจดบันทึก ร่วมด้วย ซึ่งทั้งหมดในขั้นตอนดังกล่าวของการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้เวลาตั้งแต่วันที่ 15 พฤษภาคม 2544 ถึง 30 กันยายน 2544 รวมเวลา 4 เดือนครึ่ง

2.5 การตรวจสอบข้อมูล ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลมาตรวจสอบหา ความเที่ยงของข้อมูล เพื่อให้แน่ใจว่าถูกต้องตรงกับความเป็นจริง โดยมีขั้นตอน คือ

2.5.1 การตรวจสอบรายวัน เป็นการตรวจสอบข้อมูลระหว่างการเก็บรวบรวม ข้อมูล เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเรียบร้อยแล้วในแต่ละวันก็นำมาถอดเทป และอ่านข้อความทั้งหมดจาก ข้อมูลที่ได้ ชิดเส้นใต้ข้อความที่เป็นความคิดเห็น ความรู้สึก การให้ประสบการณ์การปฏิบัติบทบาท พยาบาลในการให้บริการระดับปฐมภูมิในโรงพยาบาลชุมชน และตรวจสอบข้อมูลที่ยังไม่ชัดเจน หรือไม่ครบถ้วน เพื่อที่จะได้นำไปเป็นคำถามเพิ่มเติมในการสัมภาษณ์ครั้งต่อไป

2.5.2 การตรวจสอบสามเส้า ใช้การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (methodological triangulation) โดยผู้วิจัยใช้การสังเกตพฤติกรรมของพยาบาลในขณะที่ปฏิบัติงาน เมื่อมีโอกาส และใช้การซักถามร่วมเพื่อตรวจสอบความสอดคล้องกันของข้อมูลที่ได้จากการสังเกต และการซักถาม ว่าที่สังเกตได้กับการปฏิบัติจริงตรงกันหรือไม่ และใช้การตรวจสอบจากตัวข้อมูล (data triangulation) เพื่อพิสูจน์ว่าข้อมูลที่ได้มานั้นถูกต้องหรือไม่ โดยในสถานการณ์จริงที่ผู้วิจัย ทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล บางครั้งเป็นการสัมภาษณ์ในช่วงเวลา และสถานที่ที่แตกต่างกัน เพื่อตรวจสอบว่า ณ เวลาหนึ่ง หรือ ณ อีกสถานที่หนึ่งพยาบาลมีการให้ข้อมูลที่ตรงกันหรือไม่ นอกจากนี้ยังใช้วิธีการสอบถามพยาบาล และบุคลากรอื่นในโรงพยาบาล รวมทั้งการสอบถามข้อมูล การให้บริการของพยาบาลกับผู้รับบริการในการให้บริการในสถานบริการ และนอกสถานบริการ เพื่อตรวจสอบข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติบทบาทของพยาบาลผู้ให้ข้อมูลว่าสอดคล้องตรงกันหรือไม่

2.5.3 การตรวจสอบความตรงของข้อมูล เมื่อสิ้นสุดการเก็บรวบรวมข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยนำข้อมูลทั้งหมดมาจัดเรียงเป็นหัวข้อ (theme) ตรวจสอบว่าครบตามประเด็นที่ตั้งไว้แล้ว หรือยัง นำหัวข้อมาสรุปอ่านทบทวนให้แก่ผู้ให้ข้อมูล เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของหัวข้อที่สรุป ครั้งสุดท้ายในเรื่องประสบการณ์การปฏิบัติบทบาทพยาบาลในการให้บริการระดับปฐมภูมิใน โรงพยาบาลชุมชน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลงานวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยต้องมีความเข้าใจข้อมูลอย่างลึกซึ้ง ซึ่งเริ่มต้นจากการฟังคำพูดจากผู้ให้ข้อมูล นำมาถอดความแล้วอ่านซ้ำแล้วซ้ำเล่าทุกๆคำพูด หรือเขียนตามคำพูด และนำคำพูดที่สำคัญมาแยกแยะ หรือดึงออกมาให้เป็นหมวดๆ ต่อไปก็ทำ

ความเข้าใจหรือจับประเด็นที่สำคัญมาสัมพันธ์กัน และทำการอธิบายปรากฏการณ์นั้นๆ ให้ครบถ้วน ซึ่งถือเป็นการสิ้นสุดกระบวนการ โดยทั่วไปการวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งเป็น 2 ระยะ คือ

1. การวิเคราะห์ข้อมูลรายวัน เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลในแต่ละวันหลังจากเก็บข้อมูลเสร็จแล้ว ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์อีกครั้ง เพื่อจัดระเบียบของข้อมูล จัดหมวดหมู่ และตรวจสอบข้อมูลที่ได้ในแต่ละวัน ถ้าหากข้อมูลยังไม่มี ความชัดเจนพอ ก็จะตั้งคำถาม และกลับไปถามอีกครั้งจนมีความชัดเจน

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเมื่อสิ้นสุดการเก็บข้อมูล เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลภายหลังการเก็บรวบรวมข้อมูลเรียบร้อยแล้ว โดยใช้การวิเคราะห์เชิงปรากฏการณ์วิทยาในรูปแบบของโคไลซซี่ (Colaizzi, 1978) ซึ่งมี 8 ขั้นตอนดังนี้

2.1 อ่านบททวนข้อมูลที่ได้จากการบอกเล่า หรือการให้ข้อมูลของผู้ให้ข้อมูล ร่วมกับการฟังเทปบันทึกการสัมภาษณ์ซ้ำไปซ้ำมา เพื่อค้นหาและรับรู้ถึงความหมายที่ได้จากคำอธิบาย หรือคำบอกเล่าของผู้ให้ข้อมูล

2.2 สกัดประโยค หรือวลีที่บ่งบอกถึงความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกับประสบการณ์การปฏิบัติบทบาทพยาบาลในการให้บริการระดับปฐมภูมิในโรงพยาบาลชุมชน แยกออกมาให้เห็นชัดเจน

2.3 ประโยค หรือวลีที่สกัดออกมานั้น นำมาเรียบเรียงใหม่ให้มีความเป็นสากล เป็นภาษาเขียนที่สื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน ซึ่งอาจจะเป็นรูปประโยคเดิม หรือประโยคใหม่ แต่คงความหมายเดิม

2.4 ให้ความหมายกับประโยค หรือวลีที่ได้ซึ่งเป็นการให้ความหมายจากการทำความเข้าใจในคำพูด และความเข้าใจถึงเจตนาที่แฝงอยู่ในคำพูดที่สื่อออกมา รวมทั้งคำนึงถึงบริบทที่เป็นอยู่ในขณะนั้นประกอบการให้ความหมาย ซึ่งขั้นตอนนี้ผู้วิจัยจะต้องมีความคิดสร้างสรรค์ที่จะกลั่นกรองออกมา จากความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาเป็นอย่างดี จึงจะทำให้มองเห็นความสำคัญใน ความหมายที่สร้างขึ้นมาได้อย่างชัดเจน

2.5 รวบรวมความหมายที่ได้จัดเป็นข้อความสำคัญ (themes) กลุ่มเนื้อหา (theme clusters) และหัวข้อหลัก (categories) ตามความหมาย และสาระสำคัญของคำตอบที่สะท้อนถึงประสบการณ์การปฏิบัติบทบาทพยาบาลในการให้บริการระดับปฐมภูมิในโรงพยาบาลชุมชน

2.6 รวบรวมผสมผสาน (integrate) หัวข้อหลักที่ได้นำมาอธิบายความหมายของปรากฏการณ์ที่แสดงถึงการปฏิบัติบทบาทพยาบาลในการให้บริการระดับปฐมภูมิในโรงพยาบาลชุมชน

2.7 ผลลัพธ์ที่ได้ นำมาเขียนเป็นโครงสร้าง และใช้อธิบายถึงประสิทธิภาพ การปฏิบัติบทบาทพยาบาลในการให้บริการระดับปฐมภูมิในโรงพยาบาลชุมชน

2.8 นำคำอธิบายที่แสดงถึงแนวคิดการปฏิบัติบทบาทพยาบาลในการให้บริการ ระดับปฐมภูมิที่ได้ ย้อนกลับไปให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูล และให้ความเห็นเพื่อยืนยันว่าคำอธิบายเกี่ยวกับการปฏิบัติบทบาทพยาบาลในการให้บริการระดับปฐมภูมิในโรงพยาบาลชุมชน ตรงกับประสบการณ์ในชีวิตจริงของคนที่เป็นอยู่

จรรยาบรรณนักวิจัย

ในการทำวิจัยเชิงคุณภาพ จรรยาบรรณนักวิจัยเป็นประเด็นสำคัญซึ่งที่จะต้องกล่าวถึง เนื่องจากเป็นที่ทราบกันว่า ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ตัวผู้วิจัย คือ เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ที่สำคัญที่สุด

การทำวิจัยครั้งนี้ เมื่อผู้วิจัยสามารถเลือกกลุ่มพยาบาลผู้ให้ข้อมูล ได้แล้ว ผู้วิจัยได้เข้าไป แนะนำตัว และบอกวัตถุประสงค์ของการเก็บรวบรวมข้อมูล รวมทั้งขั้นตอนต่างๆ ในการดำเนินการวิจัย การจดบันทึกและการใช้เทปบันทึกเสียง พร้อมทั้งขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับพยาบาลผู้ให้ข้อมูลเป็นรายบุคคล ขอความยินยอมทางวาจาในการเข้าร่วมการทำวิจัย หากพยาบาล มีความยินดี ผู้วิจัยมีการสร้างสัมพันธภาพกับพยาบาลก่อนการเก็บรวบรวมข้อมูล ในการให้ สัมภาษณ์ ผู้วิจัยให้สิทธิพยาบาลเป็นผู้กำหนด วัน เวลา และสถานที่ในการให้สัมภาษณ์ในแต่ละ ครั้งเอง ตามความสะดวกของพยาบาล ในระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูล หากพยาบาลผู้ให้ข้อมูล ไม่ยินดีและขอลอนตัวจากการวิจัย ผู้วิจัยให้สิทธิให้ออกจากการวิจัยได้ เมื่อมีการให้ข้อมูลที่เป็น ความขัดแย้งระหว่างพยาบาลด้วยกัน ผู้วิจัยจะวางตัวเป็นกลางในความขัดแย้งนั้น และเก็บรักษา ข้อมูลที่ได้มาเป็นความลับ

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ในขั้นตอนของการถอดเทป ผู้วิจัยได้ทำการถอดเทปเอง แบบคำต่อคำตามลักษณะภาษาที่พยาบาลพูด ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นภาษาถิ่นได้ เพื่อคงความถูกต้อง ของข้อมูลที่ได้มา เขียนรายงานเพื่อนำเสนอด้วยความระมัดระวังว่าจะไม่ทำให้ผู้ให้ข้อมูลเดือดร้อน เขียนรายงานโดยไม่มีการเปิดเผยชื่อจริงของพยาบาลผู้ให้ข้อมูล นำรายงานที่ผู้วิจัยเขียนย้อนกลับ ไปให้ผู้ให้ข้อมูลดูว่าตรงตามที่พยาบาลได้พูดหรือไม่ และเปิดโอกาสให้พยาบาลให้ข้อมูลเพิ่มเติม นำเสนอข้อมูลที่ได้ทั้งหมดในรูปของผลการวิจัยในภาพรวม และที่สำคัญ คือ ในการทำวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยคำนึงถึงศักดิ์ศรีและความรู้สึกของผู้ให้ข้อมูล ให้เกียรติ และมีความจริงใจต่อผู้ให้ข้อมูล